

POLNE RAZLIKE SOCIOSEKSUALNE ORIJENTACIJE U KONTEKSTU OSOBINA LIČNOSTI

Darjana Sredić

Univerzitet PIM, Filozofski fakultet, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, sredic50@gmail.com

ORIGINALAN NAUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 616.89-008.442:316.837

DOI 10.7251/STED2202029S

Primljen rad: 15.07.2022.

Prihvaćen rad: 07.11.2022.

Publikovan rad: 30.11.2022.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Autor za korespondenciju:

Darjana Sredić, Univerzitet PIM, Filozofski fakultet, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina, sredic50@gmail.com

Copyright © 2022 Darjana Sredić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

SAŽETAK

Socioseksualnost je pojam koji objašnjava razlike u spremnosti pojedinaca da se upuste u seksualnu vezu bez bliskosti, vjernosti i drugih odrednica emocionalne povezanosti. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti na koji način su dimenzije osobina ličnosti povezane sa socioseksualnom orijentacijom kod žena i muškaraca u Bosni i Hercegovini. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 430 ispitanika, uzrasta od 18 do 71 godine iz BiH. Podaci su prikupljeni pomoću tri instrumenta: Sociodemografskog upitnika, upitnika osobina ličnosti Velikih pet plus dva (VP+2) i upitnika Socioseksualne orijentacije (SOI). Za obradu rezultata korištene su adekvatne statističke metode za procjenu razlika između grupa i računanje korelacija. Rezultati su djelomično potvrdili postavljene

hipoteze. Muškarci su manje restriktivni od žena i njihovoj liberalnosti doprinose agresivnost, negativna i pozitivna valenca. Žene su osjetno restriktivnije, dimenzije ličnosti koje su povezane sa tim su savjesnost i negativna valenca.

Ključne riječi: socioseksualnost, dimenzije ličnosti, polne razlike.

UVOD

Socioseksualnost je pojam koji objašnjava razlike u spremnosti pojedinaca da se upuste u seksualnu vezu bez bliskosti, vjernosti i drugih odrednica emocionalne povezanosti. U odsutnosti takvih indikatora emocionalne vezanosti, pojedinci nerestriktivne socioseksualnosti često stupaju u polne odnose, dok pojedinci restriktivne orijentacije to najčešće ne čine (Simpson, Gangestad, Christensen, & Leck, 1999). U odnosu na restriktivne pojedince, nerestriktivni su skloniji seksualnim odnosima s više partnera u istom vremenskom periodu. Njihovu vezu karakteriše nisko ulaganje, manja privrženost, ljubav i vezanost uz partnera. Nerestriktivni partneri preferiraju i češće imaju partnere koji su fizički atraktivniji, istaknutiji i koji imaju viši socijalni status, dok restriktivni pojedinci preferiraju partnere koji su ljubazni, odani, odgovorni i vjerni. Osobe kod kojih je utvrđena nerestriktivna socioseksualna orijentacija (kratkoročna seksualna strategija) imaju tendenciju ulaska u seksualne odnose u odsutnosti prethodno navedenih indikatora, dok je osobama restriktivne socioseksualne orijentacije (dugoročne seksualne strategije) potrebno više vezanosti i emocionalne bliskosti s partnerom prije stupanja u seksualni odnos (Sekso, 2020). Prema dominantnim teoretičarima ovog područja socioseksualnu orijentaciju čini: socioseksualno ponašanje, socioseksualni

stavovi kao i socioseksualne želje (Penke, & Asendorpf, 2008). Pritom se socioseksualno ponašanje odnosi na ukupnu raspodjelu resursa kao što su vrijeme i novac na kratkoročne, odnosno dugoročne reproduktivne strategije, a odražava i ponašajne navike u domenu seksualnosti. Socioseksualni stavovi predstavljaju dispozicijske tendencije pojedinca pri evaluaciji neobavezujućih seksualnih odnosa generalno, a obuhvata i vlastitu želju za emocionalnom bliskošću prije stupanja u takav odnos. Posljednje, socioseksualne želje predstavljaju motivacionu dispoziciju za pojedinačev izbor raspodjele resursa na dugoročne ili kratkoročne odnose. Riječ je o motivacionom stanju kojeg karakteriše povećani seksualni interes, a samim tim i subjektivna seksualna pobuđenost i maštanja (Penke, & Asendorpf, 2008).

Kad je riječ o faktorima koji utiču na smjer socioseksualne orijentacije kod pojedinca, uzrok se često može pripisati polu, budući da su muškarci češće nego žene nerestriktivne socioseksualne orijentacije, ali i mnogim drugim faktorima. Naime, pojedine osobine ličnosti, poput ekstraverzije, u pozitivnoj su korelaciji upravo s nerestriktivnom socioseksualnom orijentacijom. Evolucijska objašnjenja ženske socioseksualnosti govore o dvije različite reproduktivne strategije koje su bimodalno raspoređene u populaciji dok mušku socioseksualnost objašnjavaju putem stepena fizičke simetrije. Takođe, iz evolucijske perspektive gledano, postoji razlika u omjeru polova potomaka zavisno o socioseksualnoj orijentaciji roditelja, drugim riječima, žene nerestriktivne socioseksualne orijentacije rađaju u prosjeku više sinova od žena restriktivne orijentacije koje rađaju više ženskih potomaka.

Teorijska osnova socioseksualnosti

Teorija diferencijalnog roditeljskog ulaganja govori da stepen izbirljivosti pri izboru polnog partnera zavisi o stepenu ulaganja u zajedničko potomstvo. Kod većine vrsta, uključujući i ljude, ženski pol više ulaže u potomstvo nego muški, pa su zato ženke/žene znatno izbirljivije u pogledu polnog partnera nego mužjaci/muškarci. Ako

su svi ostali faktori jednaki, ženski pol je skloniji biranju onog partnera koji može i spreman je investirati u nju i njeno potomstvo, jer se time povećava vjerojatnoća njihovog preživljavanja.

Preferencija prema određenim obilježjima je teorija koja ukazuje da postoje i neki drugi faktori koji su uključeni u izbor partnera. Jedan takav jeste njegova prikladnost, odnosno posjedovanje karakteristika koje ga čine privlačnim suprotnom polu, bez obzira na njegovu sposobnost i spremnost za ulaganje u potomstvo. Naime, još je od tridesetih godina prošlog vijeka poznat selekcijski proces koji se zasniva na pretpostavci da ženke mogu imati nasljednu preferenciju prema nekim nasljednim obilježjima mužjaka, vjerovatno zbog toga jer preferirano obilježje govori o njegovoj boljoj genetskoj kvaliteti, odnosno o većoj vjerojatnoći preživljavanja. Sparivanje s takvim mužjakom dovede do brojnog potomstva koje će takođe imati to obilježje, pa će i ono biti privlačno ženama, odnosno dio ženskog potomstva koje će takođe preferirati to obilježje kod mužjaka. Taj se kružni selekcijski proces može nastaviti sve dok preferirano obilježje ne postane toliko pretjeran teret za mužjaka da mu ono počinje smanjivati vjerovatnoću preživljavanja.

Treća teorijska koncepcija važna za razumijevanje interindividualnih razlika u socioseksualnosti je biološka sigurnost roditeljstva. Naime, kod svih 4000 vrsta sisavaca i 257 vrsta primata, uključujući i ljude, oplodnja se događa u tijelu ženke/žene, a ne u tijelu mužjaka, muškarca. Ta elementarna činjenica reproduktivne biologije proizvela je jedan od najvažnijih problema s kojim su se susretali naši muški preci, problem sigurnosti očeva. Ako su svi ostali faktori jednaki, mužjak/muškarac će pri izboru reproduktivne partnerice preferirati onu koja će mu u većoj mjeri garantovati sigurnost očeva. Iz navedenih teorijskih koncepcija slijedi da žene i muškarci pri izboru partnera moraju rješavati različite probleme. Dok je muškarcima primaran problem povećanje sigurnosti očinstva, ženama je važnije riješiti probleme vezane uz izbor partnera koji može i koji je spreman ulagati u potomstvo, te koji ima takve

genetske kvalitete koje mogu osigurati reproduktivnu prednost svom potomstvu (Hrgović i Polšek, 2004).

Teorija socijalne strukture i dalje se ubraja u jednu od evolucijskih teorija pa su se tako muškarci koji su snažniji, veći i brži smatrali potrebniji kao lovci i ratnici, dok je primarna uloga žena povezana s brigom za porodicu i potomke (Pavlović, 2020). U današnje vrijeme, najveće razlike u socioseksualnosti muškaraca i žena možemo vidjeti u patrijarhalnim kulturama koje su obilježene tradicionalnom podjelom rodnih uloga pri čemu žene uživaju manje političke, ekonomske i reproduktivne slobode u odnosu na muškarce. Manje razlike mogu se pronaći u liberalnijim kulturama obilježenim naprednom, odnosno fleksibilnom podjelom rodnih uloga. U takvim kulturama teži se izjednačavanju sloboda i obaveza muškaraca i žena pa tako dolazi i do sličnijih seksualnih obrazaca i ponašanja (Wood i Eagly, 2002; prema Pavlović, 2020). Zanimljiv nalaz, u skladu s evolucijskom teorijom socioseksualnosti, je da žene sa nerestriktivnom orijentacijom rađaju više sinova. U istoriji evolucije muško i žensko potomstvo imalo je različitu reproduktivnu vrijednost za restriktivne i nerestriktivne žene. Žene s nerestriktivnom socioseksualnošću su na većem dobitku ako imaju potomstvo s partnerom koji je reproduktivno vrijedan, jer će one karakteristike koje njemu omogućuju veću reproduktivnu vrijednost preći i u njegovo potomstvo. Međutim, te su karakteristike vrednije za njegove sinove nego za kćeri jer su tokom evolucijske istorije muškarci varirali više od žena u ukupnoj veličini potomstva, što znači da je reproduktivno uspješan muškarac imao više potomstva nego reproduktivno uspješna žena. Kao rezultat toga, nerestriktivne žene bile su selektovane da imaju više sinova. Restriktivne žene naprotiv bile su na većem dobitku ako su imale relativno više potomstva ženskog pola jer bi im eventualni sinovi bili u kompetenciji s reproduktivno uspješnijim sinovima nerestriktivnih žena. Nova analiza originalnih Kinzeyevih podataka otkrila je da broj predbračnih seksualnih partnera značajan prediktor omjera polova potomstva. Žene

koje su se upuštale u polne odnose s većim brojem partnera prije braka najčešće imaju više sinova u poređenju sa svojim restriktivnim vršnjakinjama. Suprotno tome, žene koje su imale manje partnera prije braka imaju veći broj ženskih potomaka u poređenju sa nerestriktivnim ženama. Dakle, u onoj mjeri u kojoj evolucijski pritisci mogu uticati na omjer polova, može se očekivati da će žene sa nerestriktivnom socioseksualnošću rađati više sinova, a žene s restriktivnom socioseksualnošću više kćerki (Hrgović i Polšek, 2004; Simpson, & Gangestad, 1992).

Nerestriktivna socioseksualna orijentacija u korelaciji je sa nepoželjnim crtama ličnosti i s nepoželjnim ponašanjima češće kod muškaraca nego kod žena. Kod oba pola nerestriktivna socioseksualna orijentacija u korelaciji je s određenim ponašanjima koja upućuju na prijašnje iskustvo sa seksom s većim brojem polnih partnera te čestim polnim odnosima. Što se tiče muškaraca, nerestriktivna socioseksualna orijentacija povezana je s višim nivoom prihvatanja mitova o silovanju te iskrivljenih i štetnih seksualnih uvjerenja, višim nivoom konzervativnih stavova prema ženama, visokom motivacijom za posjedovanjem moći i niskom motivacijom za pripadanjem i intimnosti, a takođe je povezana s upotrebom seksualne agresije u prošlosti. Kod žena, nerestriktivna socioseksualna orijentacija povezana je sa seksualnim fantazijama o dominantnosti i sa nižim nivoom seksualnog konzervatizma (Yost, & Zurbriggen, 2006).

CRTE LIČNOSTI I SOCIOSEKSUALNOST

Sve dimenzije petofaktorskog modela ličnosti povezane su sa seksualnošću i strategijama koje ljudi koriste pri izboru partnera. Međutim, u mnogim istraživanjima i kulturama pokazano je da su ekstraverzija i prijatnost pouzdano povezane sa socioseksualnošću. Naime, ljudi koji su visoko na skali ekstraverzije, a nisko na skali prijatnosti obično su nerestriktivne socioseksualne orijentacije. Međutim, socioseksualnost se najčešće može povezati sa crtama prijatnosti i ekstraverzijom kod muškaraca, ali ne i kod žena. Asertivnost i prijateljsko ponašanje može koristiti

muškarcima više nego ženama jer ženina ličnost i komunikacija mogu biti manje važni u kontekstu sparivanja, odnosno stupanja u vezu. Prijatnost je crta ličnosti koja je vjerovatno bila vrlo korisna za napredovanje muškaraca na hijerarhiji dominantnosti te je tako ujedno muškarcima olakšala pristup kratkoročnim vezama. Psihotocizam u formi mračne trijade takođe utiče na razlike u socioseksualnosti (Schmitt, & Shackelford, 2008). Jonason, Valentine, Li, & Harbeson, (2011) navode da su te veze značajno drugačije kad se uvede varijabla pola. Naime, kad je riječ o polu on navodi da postoji pozitivna korelacija između ekstraverzije i socioseksualnosti kao i između otvorenosti i socioseksualnosti i kod muškaraca i kod žena. Takođe, postoji negativna korelacija između prijatnosti i socioseksualnosti kod muškaraca, ali ne i kod žena. Negativna korelacija između neuroticizma i socioseksualnosti postoji kod žena, ali ne kod muškaraca. Objašnjenje vjerovatno leži u činjenici da ekstraverzija pomaže očuvanju samopoštovanja kod oba pola. Moguće objašnjenje navedenih korelacija je da crte ličnosti poput ekstraverzije, otvorenosti i psihotocizma vjerovatnije mogu pomoći više muškarcima nego ženama prilikom traženja odgovarajućeg partnera. Postoji vjerovatnost da su žene koje se nalaze visoko na crti neuroticizma najčešće neraspoređene za spolni odnos. Ovo je možda povezano s činjenicom da su neurotični ljudi u većoj mjeri zabrinuti za posljedice svojih postupaka, fokusirajući se na negativne aspekte te će se zbog toga rjeđe upuštati u polno rizična ponašanja (Jonason, Valentine, Li, & Harbeson, 2011).

Do sada je provedeno vrlo malo istraživanja koja su ispitivala odnos socioseksualnosti sa dimenzijama petofaktorskog modela ličnosti, pogotovo sa svih pet njegovih dimenzija. Budući da je petofaktorski model vrlo širok i sveobuhvatan okvir za opis individualnih razlika, jedno od najvažnijih pitanja je u kojoj mjeri dimenzije petofaktorskog modela objašnjavaju interindividualne razlike u socioseksualnosti. Međutim, postoje i određeni razlozi zbog kojih se može pretpostaviti da socioseksualnost nije visoko povezana s

dimenzijama petofaktorskog modela. Naime, leksički pristup, u okviru kojeg je nastala ova klasifikacija ličnosti, uglavnom nije uzimao u obzir termine koji se odnose na razne aspekte seksualnosti. Na taj način u većini operacionalizacija petofaktorskog modela nisu zastupljene čestice koje su od interesa za evolucijsku psihologiju ličnosti. Upravo zbog toga može se očekivati da socioseksualnost nije redundantna u odnosu na dimenzije petofaktorskog modela, nego da je s njima povezana relativno nisko. Takođe, na osnovu evolucijske teorije može se očekivati da je socioseksualnost nešto više povezana s osobinama ličnosti kod žena nego kod muškaraca. Kratkoročna strategija ima veću reproduktivnu vrijednost za muškarce nego za žene, pa su je oni spremniji iskoristiti ako im to uslovi dopuštaju. Nerestriktivna socioseksualnost muškaraca u većoj je mjeri određena obilježjima koja govore o kvaliteti genotipa (npr. tjelesna simetričnost). I situacijski uslovi koji olakšavaju nerestriktivnu socioseksualnost i fizička obilježja koja govore o kvaliteti genotipa mogu biti relativno nezavisni od dimenzija ličnosti. S druge strane, žene su sklonije restriktivnijoj socioseksualnosti, odnosno predanosti vezi, potrebi za intimnošću i bliskim odnosima s partnerom, a ta su obilježja u većoj mjeri povezana i s osobinama ličnosti (Trogrlić, Oljača, Mitrović, & Marčeta, 2020; Zentner, 2005). Prilikom ispitivanja odnosa religioznosti i socioseksualnosti utvrđeno je da učesnici koji su postizali više rezultate na Upitniku religioznosti, tj. religiozniji pojedinci su imali negativnije stavove prema kratkoročnoj strategiji odabira partnera i niže rezultate na prijašnjem seksualnom ponašanju, dok su manje religiozni pojedinci imaju manje negativne stavove prema nerestriktivnoj socioseksualnosti (Tolj, 2018).

METOD

Cilj i zadaci rada

Cilj ovog rada je provjeriti na koji način su dimenzije osobina ličnosti povezane sa socioseksualnom orijentacijom kod žena i muškaraca u Bosni i Hercegovini. Zadaci istraživanju su da se, adekvatnom analizom

prikupljenih podataka, pruže odgovori o relaciji navedena tri konstrukta.

Hipoteze istraživanja

H1: Žene su restriktivnije socioseksualne orijentacije od muškaraca.

H2: Visok skor ekstraverzije i nizak skor savjesnosti su korelirane sa nerestriktivnom socioseksualnom orijentacijom kod muškaraca.

H3: Visoki skorovi neuroticizma i savjesnosti su u negativnoj korelaciji sa socioseksualnošću žena.

Uzorak istraživanja

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 430 ispitanika (281 ispitanice i 149 ispitanika), uzrasta od 18 do 71 godina, iz Bosne i Hercegovine. Učestvovanje u istraživanju je bilo na dobrovoljnoj osnovi i potpuno anonimno.

Mjerni instrumenti

U istraživanju je konstruisan i korišten upitnik za prikupljanje podataka o odabranim sociodemografskim karakteristikama ispitanika. Upitnikom su prikupljeni podaci o varijablama kao što su: godine starosti ispitanica, obrazovanje, zaposlenost, mjesto stanovanja, partnerski status, odnos prema religiji i nacionalna pripadnost. Upitnik je obuhvatao i pitanja o konzumiranju alkohola i cigareta, kao i o učestalosti seksualnih odnosa.

Kao rezultat psiholeksičkih istraživanja ličnosti u Srbiji nastao je instrument Velikih pet plus dva (VP+2) (Čolović, Smederevac i Mitrović, 2014), koji je namjenjen procjeni sedam dimenzija ličnosti najvišeg nivoa hijerarhije, od kojih svaka obuhvata dvije ili tri dimenzije užeg obima. Osnovne dimenzije ličnosti dobijene upitnikom Velikih pet plus dva (VP+2) su: Neuroticizam, Ekstraverzija, Savjesnost, Agresivnost, Otvorenost prema iskustvu, Negativna valenca i Pozitivna valenca. Neuroticizam je dimenzija individualnih razlika u stepenu reaktivnosti na potencijalno ugrožavajuće stimulse i predstavlja sklonost da se doživljavaju neprijatne i uznemirujuće emocije, sklonost uznemirenosti u mislima i akcijama. Ekstraverzija određuje broj međuljudskih

odnosa sa kojima se osoba oseća lagodno. Savjesnost je dimenzija individualnih razlika koja se odnosi na stav prema obavezama, odnosno broj ciljeva na koje je neko usmjeren kao i samokontrolu, sistematičnost i istrajnost u njihovom ostvarivanju. Agresivnost je dimenzija koja podrazumijeva individualne razlike u učestalosti i intenzitetu agresivnih impulsa, kao i razlike u kontroli i intenzitetu same agresivne reakcije. Otvorenost prema iskustvu se odnosi na prihvatanje novih ideja, pristupa i iskustava. Ova dimenzija predstavlja osobinu koja obuhvata intelektualnu radoznalost, širok krug interesovanja i otvorenost za promjene. Pozitivna valenca je dimenzija samoevaluacije koja podrazumijeva pozitivan stav prema sebi i pozitivnu procjenu sebe. Negativna valenca je dimenzija samoevaluacije koja podrazumijeva negativan stav prema sebi i negativnu procjenu sebe (Čolović i sar., 2014). McCrae, & Costa Jr (1995) u rezultatima svog istraživanja pokazuju da su deskriptori ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu zasićeni pozitivnom valencom, dok su indikatori prijatnosti, neuroticizma, ekstraverzije i savjesnosti zasićeni faktorom negativne valence. Primjenom ovog instrumenta proširuje se mogućnost interpretacije rezultata zbog dodatih dimenzija pozitivne i negativne valence. Upitnik ličnosti Velikih 5+2, koji se sastoji od 70 ajtema i opisuje sedam dimenzija ličnosti najvišeg nivoa hijerarhije: Neuroticizam, Ekstraverzija, Savjesnost, Agresivnost, Otvorenost prema iskustvu, Negativna valenca i Pozitivna valenca (Čolović i sar., 2014).

Inventar socio - seksualne orijentacije (SOI) (Simpson, & Gangestad, 1992) razvijen je za merenje razlike među pojedincima u spremnosti da se upuste u neobavezne seksualne odnose. SOI procenjuje prošlo seksualno ponašanje pojedinaca, očekivano (buduće) seksualno ponašanje, sadržaj njihovih seksualnih fantazija i njihov stav prema upuštanju u neobavezan seks bez posvećenosti i emocionalnih investicija. Pojedinci koji postižu visoke rezultate na SOI imaju nerestriktivnu socioseksualna orijentaciju. Pojedinci koji imaju nizak skor na SOI imaju ograničenu socioseksualnu

orijentaciju. Sastoji se od 7 ajtema od kojih su prva tri otvorenog tipa odgovaranja, jedan ajtem je sa ponuđenim odgovorima i posljednja tri ajtema su u formatu petostepene Likertove skale.

Postupak istraživanja

Učešće u istraživanju je bilo dobrovoljno. Upitnici su popunjavani online (pomoću Google Forms upitnika), a procedurom je obezbjeđena anonimnost. Pristupanjem popunjavanju upitnika ispitanici su dali saglasnost za učešće u istraživanju. Prikupljeni podaci su analizirani odgovarajućim statističkim metodama u programu SPSS for Windows.

REZULTATI

Radi provjere opravdanosti provođenja parametrijskih analiza na podacima, testirana je normalnost distribucija. Kolmogorov i Smirnov test pokazao je da pretpostavka o normalnosti nije zadovoljena ni na jednoj od analiziranih skala (Sig.=,000), te su se za obradu rezultata koristile neparametrijske

statističke metode. Deskriptivni pokazatelji uzorka istraživanja prikazani su u Tabeli 1. Rezultati statističke obrade su procentualno izraženi. Godine ispitanika su podijeljene u pet kategorija, te se na osnovu rezultata može zaključiti da najveći broj ispitanika pripada starosnoj grupi od 18 do 29 godina (71,4%), dok je najmanji broj u grupi 60 do 71 godina (2,1%). Najveći postotak ispitanika ima završenu srednju školu (58,6%), i najveći broj njih je u stalnom radnom odnosu (40,2%). 53,3% ispitanika živi u velikom gradu (kategorija definisana kao naseljeno mjesto sa više od 50 000 ispitanika). Odnos prema religiji je formulisan u tri kategorije koje indukuju *gnostičke teiste* (uvjeren/a sam da Bog postoji), *agnostike* (nisam siguran/na da li Bog postoji ili ne) i *gnostičke ateiste* (uvjeren/a sam da Bog ne postoji), te se najveći broj ispitanika svrstava u kategoriju gnostičkih teista (61,6%). Prema nacionalnoj strukturi najviše ispitanika se nalazi u grupama Srpske nacionalnosti (75,3%), dok najveći broj ispitanika trenutno nije u ljubavnoj vezi (36,9%).

Tabela 1. Deskriptivni opis uzorka istraživanja.
Table 1. Descriptive layout of the research sample.

Godine	Obrazovanje	Radni status	Mjesto stanovanja	Religija	Nacionalnost	Ljubavni status							
18-29	71,4	Osnovna škola	0,7	Stalni RO	42,2	Veliki grad	53,3	Gnostički teista	61,6	Hrvat	3,0	U vezi	35,9
30-39	12,3	Srednja škola	58,6	Honorarno	8,4	Manji grad	14,9	Agnostici	28,1	Srbin	75,3	U braku	24,3
40-49	11,9	Završen fakultet	17,9	Studentica	40,0	Naseljeno mjesto	22,6	Gnostički ateista	10,2	Bošnjak	17,7	Nije u vezi	36,9
50-59	2,3	Mr/dr	22,8	Nezaposlena	8,7	Ruralno područje	9,3		drugo	4,0	razveden	1,9	
60-71	2,1			Penzija/ drugo	0,2						drugo	0,9	

Mann-Whitney U test otkrio je značajnu razliku u nivou socioseksualne orijentacije muškaraca (Md=42, N=135) i žena (Md=25, N=258), U=8881, z=-7,987, Sig.=,000. Na osnovu dobijenih parametara izračunata je veličina uticaja čija je vrijednost srednje jačine (r=0,4) (Kohen, 1988; prema Pallant, 2011) (Tabela 2). Takođe, ovaj test je otkrio i značajnu razliku u skorovima žena i muškaraca na tri dimenzije ličnosti VP+2, dok su ostale četiri dimenzije bile ispod

statistički značajnog nivoa (Sig.>,05). Neuroticizam kod žena (Md=23, N=281) i muškaraca (Md=21, N=149), U=17116, z=-3,116, Sig.=,002; negativna valenca kod žena (Md=15, N=281) i muškaraca (Md=18, N=149), U=17544, z=-2,770, Sig.=,006 i pozitivna valenca kod žena (Md=31, N=281) i muškaraca (Md=34, N=149), U=17843, z=-2,5233, Sig.=,012. Sve veličine uticaja su male (r=0,15; 0,13; 0,12) (Tabela 3).

Sredić. D. (2022). Polne razlike socioseksualne orijentacije u kontekstu osobina ličnosti. *STED Journal*, 4(2), 29-41.

Tabela 2. Razlike ukupnog rezultata SOI na uzorku muškaraca i žena.
Table 2. Differences in the total score of SOI in the sample of men and women.

	N	Md	Mann-Whitney U	Z	Sig.
Žene	258	25,0	8881,5	-7,987	,000
Muškarci	135	42,0	8881,5	-7,987	,000

Tabela 3. Razlike ukupnih rezultata VP+2 na uzorku muškaraca i žena.
Table 3. Differences in total results of VP+2 in the sample of men and women.

	Dimenzije	N	Md	Mann-Whitney U	Z	Sig.
Žene	Agresivnost	281	24	19378	-1,270	,204
	Ekstraverzija		38	20166	-0,627	,530
	Neuroticizam		23	17116	-3,116	,002
	Negativna valenca		15	17544	-2,770	,006
	Otvorenost		39	20020	-,746	,456
	Pozitivna valenca		31	17843	-2,523	,012
	Savjesnost		39	20727	-0,169	,866
Muškarci	Agresivnost	149	23	19378	-1,270	,204
	Ekstraverzija		39	20166	-0,627	,530
	Neuroticizam		21	17116	-3,116	,002
	Negativna valenca		18	17544	-2,770	,006
	Otvorenost		40	20020	-,746	,456
	Pozitivna valenca		34	17843	-2,523	,012
	Savjesnost		37	20727	-0,169	,866

Sa ciljem odgovora na druge dvije hipoteze o povezanosti osobina ličnosti i socioseksualne orijentacije muškaraca i žena, provedena je korelacijska analiza. U Tabeli 4 prikazani su koeficijenti korelacije ukupnog uzorka istraživanja (N=430) između socioseksualnosti i osobina ličnosti.

Negativna valenca ima najveći pojedinačni doprinos u objašnjenju varijanse socioseksualnosti na ukupnom uzorku. Visoke koeficijente korelacije imaju i dimenzije agresivnosti i pozitivne valence (Tabela 4).

Tabela 4. Koeficijenti korelacije dimenzija ličnosti Velikih 5+2 i socioseksualne orijentacije ukupnog uzorka.

Table 4. Correlation coefficients of Big 5+2 personality dimensions and sociosexual orientation of the total sample.

	Agresivnost	Ekstraverzija	Neuroticizam	Negativna valenca	Otvorenost	Pozitivna valenca	Savjesnost
Rho	,146**	-,032	,054	,289**	,076	,126*	-,146**
Sig.	,004	,533	,283	,000	,135	,012	,004

Skorovi u Tabeli 5 pokazuju korelacijsku analizu rezultata socioseksualne orijentacije i osobina ličnosti posebno kod ženskih i muških ispitanika. Osobina ličnosti agresivnost na uzorku muških ispitanika, pokazuje visoku pozitivnu povezanost sa nerestriktivnom socioseksualanom orijentacijom, dok kod suprotnog pola, ova dimenzija ličnosti nema značajne povezanosti. Slični rezultati su dobijeni i za

dimenziju pozitivne valence, koja je pozitivno povezana sa socioseksualnom orijentacijom kod muškaraca, dok kod žena nema povezanosti. Jedina dimenzija ličnosti koja diferencira žene u odnosu na muškarce, jeste dimenzija savjesnosti koja je u negativnoj korelaciji sa socioseksualnom orijentacijom kod žena. Negativna valenca pozitivno je povezana sa nerestriktivnom orijentacijom kod oba pola (Tabela 5).

Tabela 5. Koeficijenti korelacije dimenzija ličnosti Velikih 5+2 i skora socioseksualne orijentacije kod ženskih i muških ispitanika.

Table 5. Correlation coefficients of the Big 5+2 personality dimensions and the sociosexual orientation score in female and male respondents.

		Agresivnost	Ekstraverzija	Neuroticizam	Negativna valenca	Otvorenost	Pozitivna valenca	Savjesnost
Žene	Rho	,114	-,069	,080	,190**	,059	,066	-,167**
	Sig.	,069	,270	,199	,002	,343	,288	,007
Muškarci	Rho	,306**	,098	,179	,369**	,135	,236**	-,141
	Sig.	,000	,257	,038	,000	,119	,006	,102

Rezultati iz prethodne tabele ukazuju na to da su dimenzije ličnosti negativna valenca i savjesnost jedine dimenzije koje su u korelaciji na aspektima socioseksualne orijentacije kod žena (Tabela 5). Obe dimenzije imaju značajnu korelaciju sa ajtemom SOI vezanim za maštanje o drugom partneru i pitanju o tome da li je seks bez ljubavi u redu. Najveću korelaciju obe dimenzije ostvaruju za ajtem o uživanju u seksualnim odnosima sa različitim partnerima. Navedena tri ajtema se mogu opisati kao grupa ajtema kognitivne socioseksualnosti (maštanje, stavovi). Negativna valenca je takođe u negativnoj korelaciji i sa ajtemom o emocionalnoj povezanosti sa partnerom, koja prethodi seksualnom odnosu (Tabela 6).

Iz Tabele 5 takođe proizlazi da su sa socioseksualnošću muškaraca povezane četiri dimenzije ličnosti: agresivnost, ekstraverzija, negativna valenca i pozitivna valenca. Da bi

se dobio konkretniji uvid u strukture ovih povezanosti, izračunati su koeficijenti korelacije svih ajtema iz SOI upitnika sa navedenim dimenzijama (Tabela 7). Najveći koeficijent korelacije, na muškom uzorku, ima dimenzija ličnosti negativna valenca sa ajtemom o emotivnoj povezanosti koja prethodi seksualnom odnosu ($r=-,408$; Sig.=,000). Negativna valenca je dimenzija ličnosti koja je u statistički značajnoj korelaciji i sa ostalim ajtemima iz grupe kognitivne socioseksualnosti (Ajtemi 4, 5, 6 i 7). Dimenzije ekstraverzija i pozitivna valenca su u većoj mjeri povezane sa ajtemima SOI koje se odnose predviđanje seksualnih odnosa i broj partnera u jednoj prilici (Ajtemi 1, 2 i 3). Agresivnost je statistički značajno povezana sa ajtemima iz grupe kognitivne socioseksualnosti i to najviše sa ajtemom koji se odnosi na stav o seksu bez ljubavi (Tabela 7).

Sredić, D. (2022). Polne razlike socioseksualne orijentacije u kontekstu osobina ličnosti. *STED Journal*, 4(2), 29-41.

Tabela 6. Korelacije ajtema iz upitnika SOI sa negativnom valencom i savjesnosti kod žena.

Table 6. Correlations of items from the SOI questionnaire with negative valence and conscientiousness in women.

Ajtemi		Negativna valenca	Savjesnost
Sa koliko partnera ste imali seksualni odnos u proteklih godinu dana?	Rho	-,038	,002
	Sig.	,528	,978
Sa koliko partnera predviđate da ćete imati seks u sljedećih pet godina?	Rho	,001	-,131
	Sig.	,984	,031
Sa koliko partnera ste imali seks u samo jednoj prilici?	Rho	,047	,011
	Sig.	,444	,855
Koliko često maštate o seksu sa nekim drugim, a ne sa vašim trenutnim partnerom (kada ste u vezi)?	Rho	,225**	-,162*
	Sig.	,000	,006
Seks bez ljubavi je uredi.	Rho	,197**	-,181*
	Sig.	,001	,002
Mogu zamisliti da mi je ugodno i da uživam u "ležernom" seksu s različitim partnerima.	Rho	,278**	-,208**
	Sig.	,000	,000
Morao/la bih prvo osjetiti jaku povezanost sa osobom (i emocionalnu i psihološku) prije nego što bih se osjećao/la slobodno da u potpunosti uživam u seksu s njim ili njom.	Rho	-,200*	,107
	Sig.	,001	,074

Tabela 7. Korelacije ajtema iz upitnika SOI sa agresivnošću, ekstraverzijom, negativnom i pozitivnom valencom kod muškaraca.

Table 7. Correlations of items from the SOI questionnaire with aggressiveness, extraversion, negative and positive valence in men.

Ajtemi		Agresivnost	Ekstraverzija	Negativna valenca	Pozitivna valenca
Sa koliko partnera ste imali seksualni odnos u proteklih godinu dana?	Rho	,132	,324**	,088	,228**
	Sig.	,113	,000	,294	,006
Sa koliko partnera predviđate da ćete imati seks u sljedećih pet godina?	Rho	,102	,170*	,165	,275**
	Sig.	,232	,045	,052	,001
Sa koliko partnera ste imali seks u samo jednoj prilici?	Rho	,123	,274**	,082	,148
	Sig.	,148	,001	,337	,081
Koliko često maštate o seksu sa nekim drugim, a ne sa vašim trenutnim partnerom (kada ste u vezi)?	Rho	,168*	-,049	,279**	,193*
	Sig.	,041	,553	,001	,018
Seks bez ljubavi je uredi.	Rho	,306**	-,119	,359**	-,033
	Sig.	,000	,148	,000	,689
Mogu zamisliti da mi je ugodno i da uživam u "ležernom" seksu s različitim partnerima.	Rho	,291**	,032	,395**	,160
	Sig.	,000	,695	,000	,051
Morao/la bih prvo osjetiti jaku povezanost sa osobom (i emocionalnu i psihološku) prije nego što bih se osjećao/la slobodno da u potpunosti uživam u seksu s njim ili njom.	Rho	-,279**	,113	-,408**	,055
	Sig.	,001	,169	,000	,503

DISKUSIJA

Cilj ovog istraživanja bio je identifikovati na koji način su osobine ličnosti povezane sa socioseksualnom orijentacijom žena i muškaraca u Bosni i Hercegovini. Ukupan uzorak činilo je 430 ispitanika, 281 ženskog i 149 muškog pola. Uzorak su većim dijelom sačinjavali ljudi mlađe i srednje životne dobi (71,4% u grupi od 18 do 29 godina), koji imaju završenu srednju školu (58,6%). Većina ispitanika živi u većem gradskom području sa više od 50 000 stanovnika i 60,6% njih su u grupi gnostičkih teista (uvjereni da Bog postoji). Najveći postotak ispitanika nije u vezi (36,9%), neznatno manji dio (35,9%) trenutno jeste u ljubavnoj vezi, dok je 24,3% ispitanika u braku.

Na osnovu pregleda dostupne literature i rezultata istraživanja o povezanosti osobina ličnosti i socioseksualne orijentacije, u ovom istraživanju su postavljene tri hipoteze. Prva hipoteza se odnosi na generalnu pretpostavku da su žene restriktivnije socioseksualne orijentacije od muškaraca. Prema ovoj pretpostavci, žene su manje sklone da stupaju u seksualne odnose bez bliskosti, vjernosti i drugih odrednica emocionalne povezanosti. Da bi se navedena hipoteza provjerila, korišten je Mann-Whitney U test za poređenje grupa, koji je otkrio značajnu razliku u nivou socioseksualne orijentacije muškaraca i žena. Veličina uticaja je srednje jačine, što govori o tome da su muškarci zaista liberalniji u pogledu socioseksualnosti od žena, ali da razlika nije previse izražena ($Md_m=42$; $Md_z=25$). Na osnovu navedenih rezultata, može se zaključiti da su muškarci statistički značajno skloniji da stupaju u seksualne odnose bez emocionalne bliskosti, što potvrđuje prvu hipotezu kao i rezultate prethodnih istraživanja na ovu temu.

Druga hipoteza se odnosi na povezanost između nerestriktivne socioseksualne orijentacije sa izraženom ekstraverzijom i niskom savjesnošću kod muškaraca (Schmitt, & Shackelford, 2008; Jonason, et al., 2011). Da bi se navedena hipoteza provjerila, proveden je niz korelacijskih analiza, koje su pokazale da se rezultati prethodnih istraživanja ne podudaraju sa rezultatima ovog istraživanja. Naime, skorovi

ekstraverzije i savjesnosti nisu statistički značajno povezane sa skorom SOI kod muškaraca. Dimenzije koje su drastično više povezane sa nerestriktivnom socioseksualnošću muškaraca su agresivnost, negativna valenca i pozitivna valenca. Sve navedene korelacije su pozitivnog smjera, što govori da visoki skorovi agresivnosti, pozitivne i negativne valence prate povećan broj socioseksualnosti kod velikog broja muških ispitanika u ovom istraživanju. Dakle, muškarce koje odlikuje slaba kontrola agresivnih impulsa i koji sebe procjenjuju u negativnom kontekstu i imaju negativan stav prema sebi, ali i muškarci koji imaju izraženu pozitivnu samoprocjenu su, u ovom istraživanju, pokazali liberarnost u pogledu stupanja u seksualne odnose bez emocija. Ovaj rezultat daje zanimljiv podatak o interakciji osobina pozitivne i negativne valence sa skorovima SOI, koji se može posmatrati kao poseban istraživački dobitnik obzirom da se skorovi SOI prvi put upoređuju sa skorovima VP+2 u ovom istraživanju. Posljedni ajtem upitnika SOI odnosi se na značaj emocionalne i psihološke povezanosti sa partnerom koja prethodi stupanju u seksualne odnose (*"Morao/la bih prvo osjetiti jaku povezanost sa osobom (i emocionalnu i psihološku) prije nego što bih se osjećao/la slobodno da u potpunosti uživam u seksu s njim ili njom"*). Najveću pojedinačnu korelaciju od svih ajtema SOI, na uzorku muškaraca postiže dimenzija negativna valenca sa posljednjim ajtemom SOI. Dakle, muškarci koji sebe procjenjuju u negativnom kontekstu često pridaju manji značaj emocionalnoj povezanosti koja prethodi seksualnom odnosu.

Treća hipoteza postavljena je na osnovu istraživanja stranih autora, čiji rezultati govore o povezanosti visokih skorova neuroticizma i savjesnosti sa restriktivnom socioseksualnošću kod žena (Jonason, et al., 2011; Zentner, 2005). Ova hipoteza je djelomično potvrđena, obzirom da dimenzija neuroticizma na uzorku žena ne pokazuje statistički značajnu povezanost sa skorovima SOI. Savjesnost je umjereno povezana sa skorovima SOI i to u negativnom smjeru. Negativna valenca je dimenzija koja ima najjaču korelaciju sa skorovima SOI, kao i

kod muškog uzorka ispitanika. Dakle, žene koje odlikuje visoka odgovornost, sistematičnost i istrajnost u pogledu obaveza i ciljeva, ali također i izražena negativna samoprocjena, sklonije su da više ulažu u emocionalnu i psihičku povezanost sa partnerom prije stupanja u seksualne odnose, tj. restriktivnije su socioseksualne orijentacije. Ajtemi SOI koji su najviše povezani sa ovim dimenzijama su ajtemi o kognitivnim aspektima socioseksualnosti (maštanje o drugom partneru i stav o tome da li je seks bez ljubavi u redu).

ZAKLJUČCI

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti kako su osobine ličnosti Velikih 5+2 povezane sa socioseksualnošću kod muškaraca i žena. Rezultati su potvrdili očekivanu pretpostavku o generalno restriktivnijoj socioseksualnosti žena nego muškaraca. Muškarci su, kao i u prethodnim istraživanjima, pokazali dosljedno veću sklonost ka stupanju u seksualne odnose bez emocionalne involviranosti sa partnericom. Dimenzije ličnosti koje su korelirane sa liberarnim stavom muškaraca jesu agresivnost, pozitivna i negativna valenca. Dakle, što su muškarci agresivniji i sebe posmatraju na izraženo pozitivan ili negativan način, više su skloni stupanju u seksualne odnose bez emocija. Sa druge strane, žene statistički značajno više važnosti pridaju emocionalnoj povezanosti, a dimenzije ličnosti koje su u korelaciji sa tim stavom su savjesnost i negativna valenca. Visoko odgovorne žene, ali i one koje se negativno samoprocjenjuju i koje su sklone samokriticizmu, u ovom istraživanju su pokazale veću restriktivnost u pogledu socioseksualnosti. Na osnovu navedenih rezultata, može se zaključiti da se muškarci i žene iz Bosne i Hercegovine statistički značajno razlikuju u pogledu socioseksualne orijentacije. Muškarci su manje restriktivni od žena i njihovoj liberalnosti doprinose agresivnost, negativna i pozitivna valenca. Žene su osjetno restriktivnije, dimenzije ličnosti koje su povezane sa tim su savjesnost i negativna valenca.

Poseban značaj ovog istraživanja ima činjenica da se upitnik Velikih 5+2

(Smederevac i sar., 2014) prvi put koristi u svrhu procjene povezanosti sa socioseksualnom orijentacijom u ovom istraživanju. Praktična primjena dobijenih rezultata ogleda se u boljem razumijevanju koncepta socioseksualne orijentacije u teorijskom kontekstu osobina ličnosti. Nedostaci ovog istraživanja su relativno mlad uzorak ispitanika, kao i tema koja je nedovoljno istražena i djelomično ulazi u intimu ispitanika. Prednost ovog istraživanja je eksploatacija saznanja o neistraženim pojavama kao što su aspekti seksualnosti, posebno na geografskom području koje odlikuje specifičan mentalitet i patrijarhalno vaspitanje, kao što je područje Bosne i Hercegovine.

LITERATURA

- Čolović, P., Smederevac, S. i Mitrović, D. (2014). Velikih pet plus dva: validacija skraćene verzije. *Primenjena psihologija*, 7(3), 227-254.
- Hrgović, J. i Polšek, D. (2004). *Evolucija društvenosti*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Jonason, P.K., Valentine, K.A., Li, N.P., & Harbeson, C.L. (2011). Mate-selection and the Dark Triad: Facilitating a short-term mating strategy and creating a volatile environment. *Personality and Individual Differences*, 51(6), 759-763.
- McCrae, R.R., & Costa Jr, P.T. (1995). Trait explanations in personality psychology. *European Journal of Personality*, 9(4), 231-252.
- Pallant, J. (2011). *SPSS: priručnik za preživljavanje: postupni vodič kroz analizu podataka pomoću SPSS-a*. Beograd: Mikro knjiga.
- Pavlović, L. (2020). *Socioseksualnost mladih odraslih s obzirom na spol, bračni status roditelja i stilove privrženosti partner*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru, Hrvatska.
- Penke, L., & Asendorpf, J.B. (2008). Beyond global sociosexual orientations: a more differentiated look at sociosexuality and its effects on courtship and romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 95(5), 1113.

- Sredić, D. (2022). Polne razlike socioseksualne orijentacije u kontekstu osobina ličnosti. *STED Journal*, 4(2), 29-41.
- Sekso, D. (2020). *Socioseksualnost i stilovi privrženosti kod studenata različite seksualne orijentacije*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru, Hrvatska. Preuzeto 12.03.2022. sa <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:373165>
- Schmitt, D.P., & Shackelford, T.K. (2008). Big Five Traits Related to Short – Term Mating: From Personality to Promiscuity across 46 Nations. *Evolutionary Psychology*, 6(2), 246-282.
- Simpson, J.A., & Gangestad, S.W. (1992). Sociosexuality and Romantic Partner Choice. *Journal of Personality*, 60(1), 31-51.
- Simpson, J.A., Gangestad, S.W., Christensen, P.N., & Leck, K. (1999). Fluctuating asymmetry, sociosexuality, and intrasexual competitive tactics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 159-172.
- Tolj, M. (2018). *Odnos socioseksualnosti i religioznosti kod osoba različite kronološke dobi*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru, Hrvatska.
- Trogrlić, A., Oljača, M., Mitrović, D., & Marčeta, N. (2020). Gender, sociosexual orientation, and personality traits as predictors of attitudes towards sex. *Primenjena psihologija*, 13(2), 149-167.
- Yost, M.R., & Zurbriggen, E.L. (2006). Gender differences in the enactment of sociosexuality: An examination of implicit social motives, sexual fantasies, coercive sexual attitudes, and aggressive sexual behavior. *Journal of Sex Research*, 43(2), 163-173.
- Zentner, M.R. (2005). Ideal mate personality concepts and compatibility in close relationships: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(2), 242-256.

GENDER DIFFERENCES OF SOCIOSEXUAL ORIENTATION IN THE CONTEXT OF PERSONALITY TRAITS

Darjana Sredić

University PIM, Faculty of Philosophy, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, sredic50@gmail.com

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 616.89-008.442:316.837

DOI 10.7251/STED2202029S

Paper Submitted: 15.07.2022.

Paper Accepted: 07.11.2022.

Paper Published: 30.11.2022.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding Author:

Darjana Sredić, University PIM, Faculty of Philosophy, despota Stefana Lazarevića bb, 78 000 Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, sredic50@gmail.com

Copyright © 2022 Darjana Sredić; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

ABSTRACT

Sociosexuality is a term that explains differences in individuals' willingness to

engage in sexual intercourse without intimacy, fidelity, and other determinants of emotional connection. The aim of this study was to examine how the dimensions of personality traits are related to sociosexual orientation in women and men in Bosnia and Herzegovina. The research was conducted on a sample of 430 respondents, aged 18 to 71 from BiH. Data were collected using three instruments: the Socio-Demographic Questionnaire, the Big Five Plus Two Personality Trait Questionnaire (VP + 2) and the Sociosexual Orientation (SOI) Questionnaire. Adequate statistical methods were used to estimate the difference between the group and the computational correlation. The results partially confirmed the hypotheses. Men are less restrictive than women and their liberality contributes to aggression, negative and positive valence. Women are noticeably restrictive, the personality dimensions associated with it are conscientiousness and negative valence.

Keywords: sociosexuality, personality dimensions, gender differences.